

# Osztályozószók és melléknevek az NP-ellipszisben

Dékány Éva

UIT CASTL, eva.dekany@uit.no

20 éves az Elméleti Nyelvészet Szak  
2010 November 25-27.

## 1. Osztályozószók és melléknevek a magyar DP-ben

### 1.1. Osztályozószók és a DP funkcionális projekciói

Borer (2005):

- N denotációja megszámlálhatatlan főnév
- N-t fel kell osztani mielőtt meg lehetne számolni (számnevekkel vagy kvantorokkal)
- a felosztást egy funkcionális projekció végzi: Div

(1) DP > # > Div > N

- az osztályozószavak (Cl) és a többes szám a felosztást szolgálják, és Div-ben ülnek

### 1.2. Osztályozószók a magyarban

Beckwith (1992, 2007) listája a magyar osztályozószókról:

(2) fő, kötet, szál, szem, fej, tő, gerezd

Csirmaz és Dékány (2010a), Dékány és Csirmaz (2010): még 11 osztályozószó (a lista nem kimerítő)

(3) karika, cső, cikk, rúd, bokor, vekni, cserép, csík, darab, rózsa, ív

Dékány és Csirmaz (2010) ill. Csirmaz és Dékány (2010b) feltesznek egy fonológiailag üres osztályozószót, ami az osztályozószók tetszőleges törölhetőségéért felel:

(4) egy szem alma

(5) egy (üres Cl) alma

### Osztályozószók eloszlása:

\*: puszta főnevek és határozott névelő

- (6) \*szem gyógyszer (7) \*a szem gyógyszer

✓: számnevek, kvantorok, mutató névmások

- (8) hét/sok szem gyógyszer (9) ez a szem gyógyszer

Nem jelennek meg egy DP-ben a többes számmal, függetlenül attól, hogy nem jelennek meg együtt a számnevekkel és kvantorokkal.

- (10) **ez-ek** a ház-**ak** (11) ez a **szem** gyógyszer

- (12) \***ez-ek a szem gyógyszer-ek**

→ ez Borer elméletében magyarázatot nyer (az osztályozószók és a többes szám egyaránt a Div-ben akarnak lenni)

### 1.3. Osztályozószók és melléknevek

Dékány és Csirmaz (2010): az osztályozószók melléknevekhez képesti pozíciója nem egy-séges, az osztályozószók kettévágják a melléknevek sorát

- (13) Adj group 1 > **CI** > Adj group 2 > N

Scott (2002) melléknév-hierarchiája:

- (14) ordinal ... cardinal ... size ... length ... height ... speed ... width ...  
weight ... .. temperature ... wetness ... age ... shape ... color ... origin  
... material

Melléknév (méret): Méret ... Osztályozószó

- (15) a. két nagy szem alma b. \*két szem nagy alma<sup>1</sup>

Melléknév (súly): Súly ... Osztályozószó

- (16) a. két nehéz fej brokkoli b. \*két fej nehéz brokkoli

Melléknév (hőmérséklet): Osztályozószó ... Hőmérséklet

- (17) a. két karika hideg kolbász b. \*két hideg karika kolbász

Melléknév (anyag): Osztályozószó ... Anyag

---

<sup>1</sup>A \* a token olvasat neutrális sorrendjére vonatkozik.



- (27) egy (\*zöld) szem zöld gyöngy  
 (28) a zöld szemeket nem találom

### Magyarázandó probléma:

ha főnevet elliptáljuk, minden melléknév megelőzheti az osztályozószót, még az alacsonyak is; valamint a határozott névelő és a többes szám megjelenhet az osztályozószóval

## 3. A melléknév nincs fókuszban

Ha (27)-ben és (28)-ban az osztályozószó ugyan ott van (Div-ben) → a melléknevet Div fölé kellett, hogy mozgassuk

Corver és van Koppen (2009) felteszik, hogy az NP-ellipszist fókuszmozgatás engedélyezi; ennek alapján a melléknév felszíni helye spec, FocP-ben lehet

Két különböző DP-beli FocP:

- magas FocP *d* fölött / a D-zónában: Giusti (2005); Aboh (2004)

(29) D > Top\* > **Foc** > Top\* > d (Giusti, 2005)

(30) [DP... [D... topic... **focus** [NumP ...[Num... [FP...N...]]]]  
 (Aboh, 2004)

(31) Carol's *horrible* six children made life miserable for her second husband  
 (Scott, 2002, ex. 46.)

- alacsonyabb FocP szerepet játszik a jelölt melléknév-sorrend előállításában (Svenonius, 2008; Truswell, 2004):

(32) jelöletlen sorrend: big black car

(33) jelölt sorrend: BLACK big car

(34) [<sub>Foc</sub> BLACK [<sub>Adj</sub> big [<sub>Adj</sub> blaek [<sub>N</sub> car ]]]]

(35) three BLACK big cars

(36) D > **Foc** > Num > **Foc** > Adj > N

Ha az ÁNPE-ben fókusz-mozgatás van: az alacsonyabb FocP-t használjuk

(37) három zöld fejet kérek

(38) \*zöld három fejet kérek

Munkahipotézis (28)-ra:

(39) [<sub>Num</sub> három [<sub>Foc</sub> zöld [<sub>CL</sub> fej [<sub>Adj</sub> zöld [<sub>NP</sub> (saláta) ]]]]]

Ez nem állja meg a helyét:

- fonológia: a melléknév nem visel hangsúlyt (úgy, mint (33)-ban)
- szemantika: a melléknéven nincs kontraszt (úgy, mint (33)-ban)
- szintaxis: ha a fókusz engedélyezi az ellipszist, akkor egy magas melléknév fókuszmozgatójának is engedélyezni kell az ellipszist; ekkor az alacsony melléknévet eredeti, osztályozószó mögötti helyén várjuk → de nem ott van
- nem mond semmit arról, hogy a határozott névelő és a többes szám miért jelenhet meg az osztályozószóval csak ebben a konstrukcióban

(40) \*ezeket a [<sub>FocP</sub> NAGY [<sub>AdjP</sub> NAGY [<sub>ClP</sub> fej zöldeket]]]

## 4. Megoldás

### 4.1. Javaslat

**Elméleti keret:** Ramchand (2008)-féle Nanoszintaxis

Fő gondolat: egymást komplementumul vevő szintaktikai fejek egész sorát ki lehet ejteni egyetlen morfémaival.

Ez a gondolat

- rokona Williams (2003) "spanning"-jének, de nem lexikalista
- tekinthető a Bródy-féle Tükör Elmélet kiterjesztésének a portmanteau morfémaakra (Brody, 2000a,b; Brody and Szabolcsi, 2003; Brody, 2004)

A technikai részletekről dióhéjban:

- a morféma a lexikonból kategoriális címkékkel ellátva jönnek
- több mint egy kategoriális címke lehetséges egyetlen morfémaon
- a morféma projektálhatja az összes kategoriális címkéjüket, vagy a címkéknek csak egy valódi részhalmazát
- ha egynél több kategoriális címke kerül projektálásra, akkor a morféma átfedi, átíveli az összes projektált címkét (egyszerre mindegyiknek a Spell Outja-ként szolgál → ez a "spanning")

**Javaslat:** (i) az osztályozószóknak több kategoriális címkéjük is van: Div, n, N  
(ii) Az ÁNPE-ben csak az N-t projektálják  
→ (28) **nem** tényleges ellipszis

**Javaslat fordítása** MP-re: az osztályozószók kilúgozott főnevek, és két konfigurációban is megjelenhetnek

(i) N-ben teljes értékű főnév, osztályozószó beillesztése Div-be:

(41) [<sub>Div</sub> fej<sub>Cl</sub> [<sub>NP</sub> hagyma ] ]

(ii) osztályozó beillesztése N-be, Div-ben a fonológiailag üres osztályozószó

(42) [<sub>Div</sub> (üres Cl) [<sub>NP</sub> fej<sub>Cl</sub> ] ]

## 4.2. Az adatok magyarázata

(A) Az osztályozószó fucsa, alacsony pozíciója:

(43) egy fej zöld saláta

(44) a zöld fejeket nem szeretem

→ mert az osztályozószó a főnév helyén van, a melléknevek alatt

(B) A határozott névelő csak az ÁNPE-ben fér össze osztályozószókkal:

(45) \*a fej saláta

(46) a zöld fej

→ mert az osztályozószó N pozícióban van, Div-ben az üres osztályozószó van (ez megjelenhet a határozott névelővel)

(C) A többes szám és az osztályozószó megjelenhet egy DP-ben, ha ÁNPE van:

(47) \*ezek a fej saláták

(48) Ezek a zöld fejek

→ mert az osztályozószó nem Div-ben van, a többes szám számára felszabadul a Div

## Hivatkozások

Aboh, Enoch O. 2004. Topic and focus within D. *Linguistics in the Netherlands* 21:1–12.

Beckwith, Christopher I. 1992. Classifiers in Hungarian. In *Approaches to Hungarian 4: the structure of Hungarian*, ed. István Kenesei and Csaba Pléh, 197–206. Szeged: JATE.

Beckwith, Christopher I. 2007. *Phoronyms. Classifiers, class nouns and the pseudopartitive construction*. Berkeley insights in linguistics and semiotics 68. New York: Peter Lang.

Borer, Hagit. 2005. *In name only. Structuring sense. Volume I*. New York: Oxford University Press.

Brody, Michael. 2000a. Mirror Theory: syntactic representation in Perfect Syntax. *Linguistic Inquiry* 31:29–56.

- Brody, Michael. 2000b. Word order, restructuring and Mirror Theory. In *The derivation of VO and OV*, ed. Peter Svenonius, *Linguistik Aktuell/Linguistics Today* 31, 27–44. John Benjamins.
- Brody, Michael. 2004. "roll-up" structures and morphological words. In *Verb clusters: a study of Hungarian, German and Dutch*, ed. Katalin É. Kiss and Henk C. Riemsdijk, 147–171. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Brody, Michael, and Anna Szabolcsi. 2003. Overt scope in Hungarian. *Syntax* 6:19–51.
- Corver, Norbert, and Marjo van Koppen. 2009. Let's focus on noun phrase ellipsis. *Groninger Arbeiten zur Germanistischen linguistik* 48:3–26.
- Csirmaz, Aniko, and Éva Dékány. 2010a. Hungarian classifiers. handout of a talk presented at the Word Classes conference, Rome, March 24–26, 2010.
- Csirmaz, Anikó, and Éva Dékány. 2010b. Hungarian is a classifier language. Ms., University of Utah and University of Tromsø, September 2010.
- Dékány, Éva, and Aniko Csirmaz. 2010. Classifiers and the functional sequence in the DP. Handout of a talk presented at the Finno-Ugric Syntax and Universal Grammar Workshop, Piliscsaba, Hungary, 10. 08. 2010.
- Giusti, Giuliana. 2005. At the left periphery of the Romanian Noun Phrase. In *On space and time in language*, ed. Martine Coene and Liliane Tasmowski, 23–49. Cluj Romania: Clusium.
- Ramchand, Gillian. 2008. *Verb Meaning and the Lexicon: A First Phase Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Scott, G. J. 2002. Stacked adjectival modification and the structure of nominal phrases. In *Functional structure in DP and IP: the cartography of syntactic structures*, ed. Guglielmo Cinque, 91–120. New York: Oxford University Press.
- Svenonius, Peter. 2008. The position of adjectives and other phrasal modifiers in the decomposition of DP. In *Adjectives and adverbs: syntax, semantics and discourse*, ed. Joyce McDonough and Christopher Kennedy, *Oxford studies in theoretical linguistics* 19, 16–42. Oxford: Oxford University Press.
- Truswell, Robert. 2004. Attributive adjectives and the nominals they modify. Master's thesis, Oxford University.
- Williams, Edwin. 2003. *Representation theory*. Cambridge, MA: MIT Press.